

СКАНДИНАВСЬКІ РЕЦЕПТИ: ЧИМ ДЛЯ УКРАЇНИ КОРИСНИЙ ДОСВІД ІНТЕГРАЦІЇ ШВЕЦІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ ДО НАТО?

Автор:

Маріанна Фахурдінова

«Фінська модель» на певних етапах в минулому викликала інтерес у українських дослідників як одна із безпекових опцій, що передбачала б тісну співпрацю з НАТО без вступу до нього. Впродовж десятиліть Фінляндія та сусідня Швеція впроваджували стандарти Альянсу, проводили спільні навчання та розвивали оборонну співпрацю із державами-членами НАТО, зберігаючи при цьому нейтралітет.

Утім, після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, обидві країни швидко ухвалили рішення про вступ до НАТО, а у самому Альянсі країнам-аплікантам забезпечили вступ «екстерном», який не вимагав виконання Плану дій щодо членства (ПДЧ). Після безповоротного вибору обох країн на користь НАТО та наповнення поняття «фінляндизації» абсолютно новим змістом, фінський та шведський кейс – утім, цього разу блискавичного вступу до Альянсу – знову стає цікавим для України.

Вступ до НАТО, який, згідно з останнім опитуванням, на референдумі підтримали б 71% громадян¹, залишається однією з основних безпекових опцій для України після перемоги. Так само актуальною залишається і формула успішної підготовки України до вступу, яку впродовж тривалого часу як мантру повторювали натівські високопосадовці та українські експерти: *«Україні потрібно набутися максимальної взаємосумісності з державами-членами НАТО, щоб, коли відкриється політичне вікно можливостей, бути готовою заскочити у вагон потяга, який мчить на високій швидкості вперед»*. Однак як саме набутися цієї взаємосумісності та сприяти тому, щоб політичне вікно можливостей таки відкрилось одного дня?

¹ Геополітичні орієнтації жителів України: результати телефонного опитування, проведеного 6-20 липня 2022 року, КМІС, 29 липня 2022. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1125&page=1>

ВІДМІННИЙ БЕКГРАУНД

На перший погляд, кейси України, з одного боку, та Швеції і Фінляндії, з іншого, важко порівнювати, адже шлях цих країн до НАТО суттєво відрізняється. По-перше, тоді як Україна за 31 рік незалежності проводила і політику багатовекторності, і декларувала рух до НАТО, і була позаблоковою, Швеція (з 1814) та Фінляндія (з 1948) незмінно зберігали «озброєний нейтралітет».

По-друге, тоді як Україна впродовж останніх 8 років на різних майданчиках, зокрема і в особі президента Володимира Зеленського, публічно закликала Альянс надати нам ПДЧ та підтримати рух України до членства, Швеція та Фінляндія не прагнули членства в НАТО. Впродовж останніх 10-15 років 60-70% фінів виступали проти вступу країни в НАТО, а політичні партії здебільшого залишали питання членства відкритим². Серед шведів панувала думка про особливий шлях Швеції, яка має зберігати нейтралітет, а правлячі соціал-демократи орієнтувались у питанні інтеграції до Альянсу на Фінляндію, зберігаючи впевненість, що фіни ніколи не захочуть в НАТО. Тож, характеризуючи рішення Швеції про вступ до Альянсу, шведські експерти стверджують, що ніколи не бачили такої неохочої заявки на вступ до НАТО³.

По-третє, при цьому, обидві країни розвивали власний оборонний потенціал, тоді як Україна почала займатись укріпленням армії лише після 2014 року. Зокрема, Фінляндія, окрім збройних сил, сформованих на контрактній основі, має потужну національно-територіальну оборону – Сили оборони Фінляндії (FDF) – і у разі війни може мобілізувати близько 280 тисяч солдатів⁴. Швеція після закінчення Холодної війни суттєво скоротила військовий особовий склад, проте країна має хороше військове забезпечення та одні з найсильніших повітряних та військово-морських сил у Європі та світі⁵.

Насамкінець, тоді як Україні впродовж років продовжували відмовляти навіть у наданні ПДЧ, апелюючи до того, що вступ України збільшить кордон Росії із НАТО, Альянс погодився на вступ Швеції та Фінляндії «екстерном», незважаючи на те, що зі вступом Фінляндії спільний кордон НАТО з Росією збільшиться на 1300 км. Цьому є низка причин, які можуть стати Україні у пригоді у майбутньому, незважаючи на різні бекграунди у минулому.

² Замінник членства в НАТО: фінська модель? Чарлі Салоніус-Пастернак, Центр «Нова Європа», 2015 рік. <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Ukrayina-y-NATO-.Diagnostyka-partnerstva.pdf>

³ The art of not taking sides, MONOCLE, 30 July 2022. <https://monocle.com/radio/shows/the-foreign-desk/448/>

⁴ Sweden and Finland are on their way to NATO membership. Here's what needs to happen next. John R. Deni, Atlantic Council, 22 August 2022. <https://bit.ly/3ed6bR0>

⁵ Sweden would strengthen NATO with fresh thinking and an able force. John R. Deni, Atlantic Council, 18 May 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/sweden-would-strengthen-nato-with-fresh-thinking-and-an-able-force/>

ПЕРЕВАГИ ДЛЯ НАТО

Ухвалюючи політичне рішення щодо вступу або невступу країни-апліканта до НАТО, держави-члени зважують, серед іншого, чи посилить цей вступ безпеку Альянсу, чи, навпаки, принесе більше ризиків. Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО, хоча, з одного боку, і збільшує кордон Альянсу із Росією майже вдвічі (зараз 1200 км), утім, несе низку суттєвих геополітичних переваг для НАТО.

Зокрема, він повністю **змінить баланс сил у Північній Європі**, адже тепер Альянс контролюватиме переважну більшість узбережжя Балтійського моря, яке стане «внутрішнім озером НАТО». Основна база балтійського флоту Росії у Кронштадті буде затиснутою у Фінській затоці між Естонією та Фінляндією, а завдяки Фінляндії Альянс стане ближчим до Кольського півострова Росії, де розташовуються російський північний флот та бази атомних субмарин.

Країни Балтії стануть набагато більш захищеними: у разі нападу Росії, НАТО зможе перекрити Фінську затоку та заблокувати Балтійський флот РФ, а також надавати балтійським країнам підтримку з моря. Зокрема, шведський острів Готланд зможе забезпечувати оборону більшої частини Балтійського моря⁶. Приєднання Швеції та Фінляндії до НАТО також **посилить захист Норвегії** та зменшить ризик нападу Росії на неї з півночі⁷.

Безпека Балтійського моря та проведення там військово-морських навчань завжди були важливим елементом співпраці Швеції та Фінляндії з Альянсом. Зі вступом до НАТО ці країни Північної Європи змогли запропонувати переваги для Альянсу у вигляді доступу до Балтійського моря. Українська сторона неодноразово намагалась поставити безпеку Чорного моря у фокус співпраці України з НАТО, зокрема у рамках Партнерства з розширеними можливостями (EOP)⁸. Розробка чорноморської стратегії НАТО та відновлення безпеки стратегічно важливого Чорного моря залишається тією перспективною сферою, якою Україна може зацікавити Альянс після деокупації південних українських територій.

На додачу, членство Швеції та Фінляндії в НАТО вплине на **присутність НАТО в Арктиці**, а також **збільшить військове забезпечення Альянсу**: Швеція має один із найкращих підводних флотів у світі (conventional submarine fleet⁹), тримає на озброєнні танки Leopard 2A та сучасні протиповітряні системи типу Patriot, має

⁶ Росія програє Балтику: що змінить вступ до НАТО Фінляндії та Швеції. Європейська правда, 2 травня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/2/7138713/>

⁷ Двері НАТО відкриваються: що змінює для України вступ Фінляндії та Швеції до Альянсу. Європейська правда, 17 травня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/17/7139534/>

⁸ Україна-НАТО. Що після посиленого партнерства? Альона Гетьманчук, Центр «Нова Європа», 29 липня 2020. http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_Ukr_NATO_ukr.pdf

⁹ Analysis: Baltic Sea Heating Up as Friction Point Between U.S., NATO and Russia. USNI news, 25 April 2016. https://news.usni.org/2016/06/08/sweden_us_agreement

власне виробництво сучасних винищувачів JAS-39 та БМП CV90¹⁰. Фінляндія також має у своєму арсеналі найсучасніші винищувачі F35, танки Leopard 2A6 тощо.

До повномасштабного вторгнення Росії, країни Альянсу завжди розглядали вступ України до НАТО радше як ризик, аніж перевагу. Українська сторона неодноразово шукала зворотні аргументи. Зокрема, у 2021 році Центр «Нова Європа» виокремив такі внески України у трансатлантичну безпеку: цінний досвід у боротьбі з гібридними загрозами, допомога в пандемічні часи, участь у місіях та операціях Альянсу тощо¹¹. Після перемоги Україні необхідно буде продовжувати проводити адвокаційну роботу щодо переваг для НАТО від членства України з урахуванням здобутого бойового досвіду.

ВІЙСЬКОВА ВЗАЄМОСУМІСНІСТЬ

Військова взаємосумісність або можливість армій держав-членів діяти злагоджено та розуміти один одного під час спільних навчань, місій та операцій є основою НАТО та наріжним каменем для вступу нових держав-членів. Вона досягається за рахунок запровадження стандартів Альянсу (документів зі стандартизації) в оперативній, адміністративній та матеріально-технічній сферах, ухвалення концепцій НАТО у сфері політики безпеки тощо.

За деякими даними, Швеція та Фінляндія досягли повної взаємосумісності з НАТО ще 15 років тому¹². Для порівняння станом на кінець 2021 року в Україні було запроваджено 21% стандартів Альянсу (255 стандартів та керівних документів НАТО, здебільшого оперативних та адміністративних)¹³. Утім, зокрема і під час повномасштабного вторгнення, Україна запровадила також велику кількість натівських практик, іноді навіть не помічаючи цього¹⁴.

Незважаючи на різницю у досягненнях, впадає в око те, що Україна має доступ майже до усіх тих самих інструментів для набуття взаємосумісності із Альянсом, що і Фінляндія та Швеція:

¹⁰ Sweden would strengthen NATO with fresh thinking and an able force. John R. Deni, Atlantic Council, 18 May 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/sweden-would-strengthen-nato-with-fresh-thinking-and-an-able-force/>

¹¹ Маршрут до членства. Чому Україні варто запропонувати дорожню карту для вступу до НАТО? Альона Гетьманчук, Сергій Солодкий, Маріанна Фахурдінова, Центр «Нова Європа», 7 червня 2021. <https://bit.ly/3gkZeem>

¹² Україна-НАТО. Що після посиленого партнерства? Альона Гетьманчук, Центр «Нова Європа», 29 липня 2020. http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_Ukr_NATO_ukr.pdf

¹³ Запровадження стандартів та інших керівних документів НАТО. Міністерство оборони України, 15 грудня 2021 року. <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html>

¹⁴ Стефанішина: Вікно для вступу України до НАТО може відкритися ще до завершення війни з Росією. Європейська правда, 29 серпня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2022/08/29/7145770/>

- З 1990-х років Фінляндія та Швеція використовували *Процес планування та оцінки сил (PARP) та Цілі партнерства (PG)*, якими також послуговується Україна.
- З 2014 року Фінляндія та Швеція приєднались до програми *Партнерства з розширеними можливостями (EOP)*, яка дає доступ до планування операцій Альянсу та допуск до усіх навчань НАТО, забезпечує поглиблений обмін розвіданими між сторонами, а також надає країнам-партнерам право мати власне представництво у структурах НАТО. Утім, відносини між Фінляндією та Швецією вже на момент участі в EOP досягли такого рівня, що складно визначити, яким саме був ефект від участі обох країн у програмі. Україна приєдналась до EOP у 2020 році, тоді ж Центр «Нова Європа» надавав низку рекомендацій щодо того, як наповнити це партнерство практичним змістом: фокус на чорноморській безпеці, посилення представництва у керівних структурах Альянсу (зокрема, у Міжнародному секретаріаті НАТО) тощо¹⁵.
- *Участь у спільних навчаннях* (BALTOPS, Northern Wind, Hedgehog, Cold Response, Vigilant Knife), зокрема і за тематикою статті 5 Вашингтонського договору в рамках EOP, є наріжним каменем співпраці Фінляндії та Швеції з НАТО для набуття оперативної сумісності між арміями, що було пост-2014 фокусом політики Фінляндії (та, ймовірно, Швеції) щодо НАТО¹⁶. Україна також має доступ до цього інструменту Альянсу та активно до нього долучена. Водночас, варто розуміти, що досліджуваним країнам було легше досягнути сумісності з Альянсом, з огляду на меншу чисельність збройних сил: 16 000 у Швеції та 23 000 у Фінляндії (активний військовий склад)¹⁷. Для порівняння, станом на лютий 2022 року за різними даними в Україні ця кількість складала від 200 до 246 тисяч¹⁸. На додачу, деякі військові експерти з країн-членів Альянсу зауважують, що при цьому залишається незрозумілим, наскільки сумісними з НАТО є сили територіальної оборони та резервісти у Швеції та Фінляндії¹⁹. Для України у цьому контексті позитивним є те, що наші військові наразі набувають взаємосумісності з арміями держав-членів Альянсу за рахунок використання західної зброї, застосування натівських доктрин тощо. Тож навіть військовий резерв, який з'явиться в Україні після повернення до цивільного життя добровольців, що наразі служать у лавах ЗСУ, буде великою мірою сумісним з Альянсом.

¹⁵ Україна-НАТО. Що після посиленого партнерства? Альона Гетьманчук, Центр «Нова Європа», 29 липня 2020. http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_Ukr_NATO_ukr.pdf

¹⁶ Коментар Матті Песу, Старшого наукового співробітника Фінського інституту міжнародних відносин.

¹⁷ Active Military Manpower (2022). Global Firepower 2022. <https://www.globalfirepower.com/active-military-manpower.php>

¹⁸ Чисельність ЗСУ і витрати на утримання в 2021 році. Ukrainian Military Pages, 18 лютого 2021. <https://bit.ly/3cOh7En>

¹⁹ Sweden and Finland are on their way to NATO membership. Here's what needs to happen next. John R. Deni, Atlantic Council, 22 August 2022. <https://bit.ly/3ed6bR0>

- Щоб отримати більший доступ до стандартів та процедур Альянсу, Фінляндія та Швеція долучились до двох *ініціатив стратегічних перевезень НАТО: SALIS та SAC*, а також стали партнерами *Сил швидкого реагування НАТО (NRF)* у 2008 році. Під час пандемії Україна стала важливим контрибутором європейської безпеки, коли в рамках програми Стратегічних авіап перевезень (SALIS) українськими літками було транспортовано сотні тон медичних вантажів; країна також приєдналась до Сил реагування НАТО у 2010 році²⁰.

Сфери, у яких Україна поки відстає від Швеції та Фінляндії за рівнем взаємосумісності з НАТО:

- *Матеріальне забезпечення* фінської та шведської армій з 1990-х років відповідає стандартам Альянсу²¹. Це стало можливим завдяки високим стандартам власної оборонної промисловості – ще у часи Холодної війни озброєння шведського виробництва були сумісними з озброєнням багатьох держав світу (наприклад, винищувачі Gripen), – а також доступу до спільного ринку ЄС після вступу до Союзу у 1995 році²². За цим напрямком Україна суттєво відставала від Фінляндії та Швеції до початку повномасштабного вторгнення. Наразі ситуація суттєво змінюється: з отриманням та опануванням зброї західного зразка, в країні почався перехід на матеріально-технічні стандарти Альянсу²³.
- *Володіння англійською мовою*, необхідне для роботи із натівськими документами та для розуміння військовослужбовцями один одного, є на високому рівні серед фінських та шведських військових. Це обумовлено високим рівнем володіння англійською мовою у Швеції та Фінляндії в цілому (за різними даними, 90% та 70% населення відповідно)²⁴. Хоча конкретна ціль щодо підвищення рівня володіння однією з офіційних мов Альянсу прописана в низці українських документів, в Україні до повномасштабної війни зберігалась проблема недостатнього володіння англійською, зокрема, через те, що військові звільнялись з армії²⁵. Серед причин: неналежне грошове забезпечення та забезпечення житлом, недостатні можливості кар'єрного зростання, неналежне ставлення до особового складу тощо²⁶.

²⁰ Участь України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під проводом Альянсу, Силах реагування НАТО та навчаннях. Місія України при НАТО, 16 червня 2021 року. <https://bit.ly/3etpYf5>

²¹ Замінник членства в НАТО: фінська модель? Чарлі Салоніус-Пастернак, Центр «Нова Європа», 2015 рік. <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Ukrayina-y-NATO--Diagnostyka-partnerstva.pdf>

²² Інтерв'ю з Елізабет Броу, Старшою науковою співробітницею відділу зовнішньої та оборонної політики Американського інституту підприємництва, 2 вересня 2022.

²³ Збройні сили України переходять на зброю НАТО – Кулеба. Суспільне, 26 квітня 2022. <https://bit.ly/3ATZGdv>

²⁴ EF EPI. EF English Proficiency Index 2021. <https://bit.ly/3cU1A6c>

²⁵ Україна і стандарти НАТО. Що зроблено за президентства Зеленського? Альона Гетьманчук, Маріанна Фахурдінова, Центр «Нова Європа», 5 квітня 2021 року. <https://bit.ly/3mosT8N>

²⁶ Чому військовослужбовці звільняються з армії? Фонд «Повернись живим», 10 червня 2021 року. <https://bit.ly/3KNYbIS>

ДОВІРА ЧЕРЕЗ СПІВПРАЦЮ

Одним із найважливіших факторів, на які зважають держави-члени Альянсу, ухвалюючи політичне рішення про вступ тієї чи іншої держави до НАТО, є довіра. Для держав-членів Альянсу важливо відчувати, що країна-аплікант є «однією із них», а не тільки має сильну сумісну армію.

Швеція та Фінляндія почали розбудовувати тісніше партнерство з НАТО після розпаду Радянського Союзу, коли обидві країни приєдналися до програми «Партнерство заради миру» (1994) та Ради Євroatлантичного співробітництва (1997), і за два десятиліття поглибленої співпраці суттєво зміцнили довіру із Альянсом, хоча Швеція ще в часи «холодної війни» отримала назву «шістнадцятого члена» НАТО за активну кооперацію з Альянсом²⁷.

При цьому обидві країни не лише використовували існуючі інструменти НАТО для посилення власних спроможностей, але і були проактивними та робили власний внесок у безпеку євroatлантичного простору:

- Щоб підкреслити зусилля, які вони вкладають у розвиток партнерства з Альянсом, Швеція та Фінляндія неодноразово відряджали своїх кращих військових та цивільних спеціалістів для участі в *місіях та операціях НАТО*. Зокрема, з 1995 року Швеція та Фінляндія брали участь в операціях НАТО з урегулювання криз на Балканах (IFOR, SFOR, KFOR), у Афганістані (ISAF, місія «Рішуча підтримка»), в Іраку (NMI)²⁸; Швеція також у Лівії (OUP)²⁹. Як наслідок, Фінляндія стала першою країною не-членом НАТО, якій було довірено оперативне командування бригадою Альянсу («Центр»), що своєю чергою сприяло посиленню взаємосумісності.
- Окрім участі у численних спільних навчаннях із державами-членами НАТО, Швеція та Фінляндія *самі проводять навчання* з кризового менеджменту, гуманітарної допомоги, демократичного контролю над збройними силами для держав-членів Альянсу у Міжнародному центрі збройних сил Швеції (SWEDINT) та Міжнародному центрі сил оборони Фінляндії (FINCENT). Швеція також регулярно проводить масштабні багатофункціональні навчання цивільно-військової поліції (the Viking exercises), у яких беруть участь інші країни та міжнародні організації. Україна наразі здобуває безцінний досвід, якого немає у армій держав-членів НАТО: ведення бойових дій та використання західних озброєнь в умовах повномасштабної війни проти співмірного або навіть сильнішого супротивника; креативне застосування цієї зброї, яке викликає захоплення з боку європейців та американців (використання партизанських Javelin та NLAW в умовах позиційної війни, створення дерев'яних

²⁷ Україна-НАТО. Що після посиленого партнерства? Альона Гетьманчук, Центр «Нова Європа», 29 липня 2020. http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_Ukr_NATO_ukr.pdf

²⁸ Relations with Finland. NATO, Last updated: 05 Jul 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49594.htm

²⁹ Relations with Sweden. NATO, Last updated: 06 Jul 2022. https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52535.htm

макетів HIMARS³⁰); виявлення слабких місць у роботі західної зброї (скорострільність артилерії тощо). Після перемоги Україні необхідно буде подумати над тим, як системно ділитись цим унікальним досвідом із арміями держав-членів Альянсу.

- Досліджувані країни також знаходять швидкі креативні рішення, щоб розвивати **нові затребувані напрямки співпраці з Альянсом**. З 2017 року Фінляндія, наприклад, створила Гельсінський європейський центр передового досвіду для боротьби з гібридними загрозами, підписала політичну рамкову угоду про співпрацю з НАТО у сфері кіберзахисту та брала участь у Центрі передового досвіду НАТО зі спільного кіберзахисту тощо³¹. Маючи з 2014 року вагомий досвід у боротьбі з гібридними та кібератаками, Україна могла би закріпити за собою цей напрямок співпраці з Альянсом серед країн-партнерів НАТО та більш активно його розвивати.
- Важливим проявом довіри між Альянсом і двома країнами Північної Європи є підписання у 2014 році **«Меморандумів про взаєморозуміння щодо підтримки з боку приймаючої країни»**³². Згідно з ними іноземні підрозділи, зокрема Сили швидкого реагування НАТО (NRF), можуть вільно переміщуватись у повітряному, наземному та морському просторі Швеції та Фінляндії під час навчань, криз або військових операцій. Тож у разі загрози для цих двох країн Альянс технічно може надіслати підтримку. Україна підписала ідентичний меморандум із Альянсом ще у 2004 році³³, утім повномасштабне вторгнення Росії показало, що наявності технічних інструментів недостатньо – для їх застосування необхідна політична воля та довіра між партнерами.

Водночас, Швеція та Фінляндія розвивали також дво- та багатосторонню співпрацю з державами-членами НАТО:

- Обидві країни тісно співпрацювали з Данією, Ісландією та Норвегією у рамках регіональної оборонної ініціативи **NORDEFCO**, яка сприяла не тільки розвитку тіснішої співпраці та розбудові довіри, але і посиленню спроможностей держав-учасниць. Фінські аналітики відзначають, що процес розбудови довіри може бути прискорений за допомогою міцних двосторонніх відносин з країнами-членами НАТО, які б виступали «спонсорами» та пропонували можливості для співпраці, вигідні для країни-партнера та Альянсу³⁴. Для України такими спонсорами могли би

³⁰ Ukraine lures Russian missiles with decoys of U.S. rocket system. The Washington Post, 30 August 2022. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/30/ukraine-russia-himars-decoy-artillery/>

³¹ Relations with Finland. NATO, Last updated: 05 Jul. 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49594.htm

³² Memorandum of understanding between the Government of the Republic of Finland and Headquarters, Supreme Allied Commander Transformation, as well as Supreme Headquarters Allied Powers Europe regarding the provision of host nation support for the execution of NATO operations/ exercises / similar military activity. <https://bit.ly/3RHgcEM>

³³ Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України. <https://bit.ly/3RDOM2j>

³⁴ Замінник членства в НАТО: фінська модель? Чарлі Салоніус-Пастернак, Центр «Нова Європа», 2015 рік. <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Ukrayina-y-NATO--Diagnostyka-partnerstva.pdf>

статі Велика Британія та Польща в рамках новоствореного тристороннього формату співпраці, який наразі сторони розглядають як безпековий формат допомоги Україні³⁵.

- Зберігаючи відданість політиці нейтралітету, Швеція активно розвивала тісну оборонну співпрацю з партнерами – явище, яке фінські дослідники назвали «парадоксом шведської оборонної політики»³⁶. Ще під час холодної війни Швеція використовувала інструмент непублічних *двосторонніх оборонних угод*, які були підписані з низкою держав-членів НАТО³⁷. Зокрема, країна таємно співпрацювала з США щодо отримання військової допомоги у разі радянської агресії, надавала Штатам розвіддані щодо радянської військової діяльності у Балтійському регіоні тощо³⁸. Розуміючи, що власного оборонного потенціалу країни недостатньо для захисту від агресії, Швеція після розпаду СРСР підписала низку декларацій і меморандумів про оборонну співпрацю з Великою Британією, США, Німеччиною³⁹.
- Тісна співпраця із партнерами нещодавно дала свої плоди: йдеться про безпрецедентну в історії НАТО готовність Великої Британії, Данії, Норвегії та Ісландії надати Швеції та Фінляндії *гарантії безпеки* у найбільш небезпечний період – між поданням заявки та безпосереднім вступом до Альянсу. Таку непублічну угоду з Великою Британією було підписано у травні 2022 року⁴⁰, країни Північної Європи надали відповідні запевнення у спільній заяві⁴¹. Україні варто взяти до уваги на цей досвід. Водночас, швидкість із якою держави-члени Альянсу ратифікують договори про приєднання також демонструє рівень розуміння загроз та бажання якнайшвидше привітати Швецію та Фінляндію у лавах натівської родини (протоколи про приєднання до НАТО були підписані 5 липня, а станом на 27 серпня їх ратифікували 24 держави-члени Альянсу з 30⁴²).

³⁵ Перспективні напрямки розвитку тристоронньої співпраці у форматі Україна – Велика Британія – Польща з урахуванням національних інтересів і затверджених зовнішньо-політичних пріоритетів України. Альона Гетьманчук, Сергій Солодкий, Центр «Нова Європа», серпень 2022. <https://analytics.intsecurity.org/ua-uk-pl-trilateral-cooperation/>

³⁶ Bilateral defence treaties with the United States: Not an alternative to NATO. Leo Michel, Finnish Institute of International Affairs, 10 April 2016. <https://www.fiia.fi/en/publication/bilateral-defence-treaties-with-the-united-states?read>

³⁷ Україна-НАТО. Що після посиленого партнерства? Альона Гетьманчук, Центр «Нова Європа», 29 липня 2020. http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_Ukr_NATO_ukr.pdf

³⁸ U.S. Security Assistance to Non-NATO Countries: The Swedish Case and Post-Communist Eastern Europe. Paul M. Cole, RAND, 1992. <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2009/N3327.pdf>

³⁹ Bilateral cooperation. Government Offices of Sweden. <https://bit.ly/3AP7cGK>

⁴⁰ UK agrees mutual security deals with Finland and Sweden. BBC, 11 May 2022. <https://www.bbc.com/news/uk-61408700>

⁴¹ Statement by Denmark, Iceland and Norway on Finland and Sweden's decisions to apply for NATO membership. Statsministeriet, 16 May 2022. <https://bit.ly/3ARC5ub>

⁴² Finland and Sweden Accession. NATO Parliamentary Assembly. <https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession>

ПОЛІТИЧНА ТА ЦІННІСНА ВЗАЄМОСУМІСНІСТЬ

Готовність низки держав-членів НАТО надати Швеції та Фінляндії гарантії безпеки на період формальної процедури вступу та, водночас, тривалий спротив країн НАТО щодо постачання Україні озброєнь після початку повномасштабного вторгнення Росії, свідчать про те, що політична та ціннісна взаємосумісність – не менш важлива характеристика, аніж взаємосумісність військова.

Навіть у ПДЧ серед критеріїв на вступ до Альянсу є політичні та економічні: демократія, верховенство права, вирішення суперечок мирним шляхом, демократичний та цивільний контроль над збройними силами тощо⁴³.

Незважаючи на те, що Швеція та Фінляндія були нейтральними після Другої світової війни, ціннісно вони все одно належали до Західної Європи: були незалежними, мали демократичний устрій та ринкову економіку тощо. *Вступ до ЄС* у 1995 році остаточно інтегрував обидві країни до Європи та зробив їх, таким чином, повністю економічно та політично сумісними із більшістю країн-членів НАТО. Це стало великою перевагою для застосування швидкої процедури вступу Швеції та Фінляндії до Альянсу у 2022 році.

Адже зазвичай, або принаймні впродовж кількох останніх хвиль розширення, країни-апліканти навпаки інтегрувались спершу до НАТО, а потім до ЄС. Такий шлях пройшли зокрема Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина та Словенія (вступ до ЄС 2004 року); Болгарія, Румунія та Хорватія (вступ 2007 та 2013 років)⁴⁴. Після подачі заявки на членство та відкриття переговорів про вступ в ЄС, країни-апліканти починали проводити реформи та впроваджувати найкращі європейські практики. Це сприяло їх вступу до НАТО, що, у свою чергу, давало інвесторам сигнал про те, що ці країни ставали безпечними для європейських інвестицій.

Водночас, вступ до ЄС не лише зробив Швецію та Фінляндію «своїми» для більшості із держав-членів НАТО, але і став певним сигналом про те, що обидві країни переходять від нейтралітету до політики військового неприєднання, адже вони стали частиною колективної оборони ЄС, а також взяли на себе певні політичні зобов'язання⁴⁵.

Тому щонайменше з 1990-х років Альянс проводив послідовну політику щодо Швеції та Фінляндії: країни-члени НАТО ніколи не виступали проти вступу цих країн до Альянсу. Ще у 2014 році фінські аналітики зауважували, що *«офіційні та неофіційні заяви свідчать про те, що у випадку Фінляндії та Швеції процес переговорів про*

⁴³ Membership Action Plan (MAP) approved by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council. NATO, 24 April 1999. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27444.htm

⁴⁴ Фінансування та поштовх до реформ: що дасть Україні статус кандидата на членство в ЄС. Маріанна Фахурдінова, Центр «Нова Європа», 12 травня 2022. <https://bit.ly/3FSz8f7>

⁴⁵ Інтерв'ю з Елізабет Броу, Старшою науковою співробітницею відділу зовнішньої та оборонної політики Американського інституту підприємництва, 2 вересня 2022.

вступ буде нетривалим, а результат – позитивним»⁴⁶. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну Генеральний Секретар НАТО неодноразово заявляв про те, що якщо Швеція та Фінляндія подадуть заявки на вступ, їх схвалять усі 30 союзників по НАТО: «Ми знайдемо способи, як швидко це зробити»⁴⁷.

Ці слова знайшли своє підтвердження, коли низка держав-членів НАТО, зокрема США, сприяли тому, щоб зняти вето Туреччини на вступ Швеції та Фінляндії до Альянсу. Цей досвід продемонстрував, що коли Альянс в цілому зацікавлений у вступі країни-апліканта, держави-члени самі зроблять усе можливе для того, щоб його забезпечити. Водночас, позиція Туреччини у питанні вступу Швеції та Фінляндії до НАТО вкотре підсвітила важливість забезпечення стабільних та довірливих двосторонніх відносин із усіма членами напередодні вступу до закритого клубу держав: чи то до ЄС, чи до НАТО.

ОБУРЕНИЙ КРЕМЛЬ: ЧОМУ НЕ СПРАЦЮВАЛО "ПРАВО ВЕТО" РОСІЇ?

Небажання погіршувати відносини з Росією завжди було неформальною, утім вагомою причиною відмов Україні у членстві в Альянсі, яке безпосередньо збільшило би кордон НАТО з РФ. Натомість Фінляндію радо готові бачити в Альянсі, незважаючи на те, що вступ країни в НАТО збільшує цей кордон на 1300 км. Тож кейс вступу Фінляндії попри російський фактор є цікавим для України, особливо, з огляду на те, що саме війна в Україні є центральним елементом цього кейсу.

Насправді, як уже зазначалось вище, у самому Альянсі ще до повномасштабного вторгнення готові були радо вітати Фінляндію, попри наявність у великого кордону з Росією. Шведські аналітики зауважують, що *досвід вдалого захисту власних територій у 1940-х роках, розбудова сильної армії та можливість проектувати силу зробили Фінляндію привабливим партнером для НАТО*⁴⁸. Саме можливість говорити з позиції сили відрізняли Фінляндію від інших країн, які межують з Росією, однак нездатні будуть захистити себе у разі нападу. Вторгнення РФ в Україну продемонструвало здатність нашої країни вести війну, захищати власні території та проектувати силу попри географічну близькість до Росії. Після перемоги цей аргумент може стати чи не найвагомим у переговорах із партнерами – Україна не слабкий партнер, що прагне від НАТО захисту, а сильний союзник, який уміє себе захистити. На додачу, російський фактор у випадку Швеції та Фінляндії став джерелом сили, а не слабкості: глибоке розуміння російської загрози та історичний досвід протистояння російській агресії роблять Швецію та Фінляндію цінним

⁴⁶ Замінник членства в НАТО: фінська модель? Чарлі Салоніус-Пастернак, Центр «Нова Європа», 2015 рік. <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Ukrayina-y-NATO--Diagnostyka-partnerstva.pdf>

⁴⁷ Stoltenberg: Finland and Sweden will be 'very much welcomed' if they decide to join NATO. CNN, <https://cnn.it/3RCBgMu>

⁴⁸ Інтерв'ю з Елізабет Броу, Старшою науковою співробітницею відділу зовнішньої та оборонної політики Американського інституту підприємства, 2 вересня 2022.

партнером для Альянсу, адже можуть зміцнити підхід НАТО щодо Росії – зауважують військові експерти з держав-членів НАТО⁴⁹.

Водночас, справедливо буде зазначити, що спершу повномасштабне вторгнення Росії в Україну дещо похитнуло позиції Альянсу. Російські погрози Фінляндії у квітні 2022 року через її намір вступити до НАТО⁵⁰ призвели до того, що у західному дискурсі також почали з'являтися побоювання щодо можливого нападу на Фінляндію у найбільш чутливий момент – у період між подачею заявки та вступом⁵¹. Натомість *суттєві проблеми російської армії та затягування війни в Україні* створили для Швеції та Фінляндії вікно можливостей для вступу в Альянс, а надання країнам гарантій з боку Великої Британії та інших партнерів, ймовірно, схилили держав-членів НАТО до ухвалення позитивного рішення. Так само затягування війни в Україні, а також *рішуча позиція держав-членів Альянсу щодо вступу Швеції та Фінляндії* спричинила і зміну публічної риторики самої Росії: вже влітку 2022 року в РФ заявили, що не мають проблем з Фінляндією та Швецією, і їх вступ в НАТО не створить загрози⁵². Ці заяви суттєво контрастують із ультиматумами Росії у грудні 2021 року щодо подальшого нерозширення Альянсу⁵³. Досвід вступу Швеції та Фінляндії в НАТО у розпал війни в Україні підтверджує тезу про те, що вступ України до Альянсу також може стати можливим у момент кризової ситуації в або навколо Росії.

Насамкінець, консолідації позицій Альянсу щодо інтеграції країн Північної Європи попри російський фактор сприяли активні адвокаційні зусилля з боку Швеції та Фінляндії через *активний діалог між парламентарями їх країн та країн-членів НАТО, присутність у Парламентській Асамблеї НАТО, Північноатлантичній раді Альянсу* тощо, які є зручними комунікаційними майданчиками. Україні доступні майже усі ті ж самі інструменти, що і Швеції та Фінляндії: присутність у ПА НАТО, Північноатлантичній раді, які вона може використовувати для адвокації. Водночас, у момент, коли відкриється політичне вікно можливостей для вступу в НАТО, Україні, як і у випадку із набуттям статусу кандидата на членство в ЄС, необхідно буде мобілізувати увесь доступний ресурс для досягнення цього рішення: президент, парламент, уряд, експертна спільнота, громадянське суспільство.

Таким чином, досвід вступу Швеції та Фінляндії в НАТО попри російський фактор вкотре підтверджує політику Альянсу, яка знайшла своє відображення у пункті 7 Дослідження щодо розширення НАТО від 1995 року: *«Немає жодного фіксованого чи жорсткого списку критеріїв для запрошення нових країн-членів приєднатися до НАТО. Рішення про розширення ухвалюватиметься в кожному окремому випадку (on a case-by-case basis)»*⁵⁴.

⁴⁹ Sweden and Finland are on their way to NATO membership. Here's what needs to happen next. John R. Deni, Atlantic Council, 22 August 2022. <https://bit.ly/3ed6bR0>

⁵⁰ У Раді Федерації РФ погрожують Фінляндії через її намір вступити до НАТО. Європейська правда, 6 квітня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/6/7137335/>

⁵¹ The Case for Nordic and NATO Realism. Robert Skidelsky, Project Syndicate. 20 May 2022. <https://bit.ly/3wWih7G>

⁵² Путін заявив, що РФ не має проблем щодо вступу Фінляндії та Швеції до НАТО, але пригрозив реакцією у відповідь. ТСН, 16 травня 2022. <https://bit.ly/3qfQYle>

⁵³ Угода про заходи забезпечення безпеки Російської Федерації та держав-членів Організації Північноатлантичного договору. МЗС РФ, 17 грудня 2021. https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790803/

⁵⁴ Study on NATO Enlargement. NATO, 3 September 1995. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Досвід прискореного вступу Швеції та Фінляндії до НАТО, а також послідовна політика Альянсу щодо цих країн, демонструють, що членство в ЄС та НАТО крокують поряд, і для інтеграції в Альянс важать не лише військова взаємосумісність та сильна армія, але і довіра між партнерами, політична та ціннісна спорідненість.

У військовому плані у України є майже всі необхідні інструменти, щоб збільшувати взаємосумісність та поглиблювати співпрацю з НАТО, які були доступні Швеції та Фінляндії. Наразі країні варто зосередитись на успішній імплементації європейських реформ та русі до членства в ЄС, які сприятимуть інтеграції України і до Альянсу.

Рекомендації:

1. **«Ми з тобою однієї крові».** Ціннісно стати «своїми» для країн-членів НАТО українцям допоможе процес європейської інтеграції, проведення реформ та утвердження демократії. Процес європейської інтеграції країн Центральної Європи та Західних Балкан показав, що після отримання статусу кандидата та/або початку переговорів з ЄС країни зазвичай вступають до НАТО. Тому наразі Україні необхідно успішно імплементувати 7 реформ, рекомендованих Європейською Комісією, та рухатись до стадії переговорів з ЄС⁵⁵.

2. **Посилювати взаємосумісність.** Україні потрібно продовжувати адвокатувати надання нам зброї з боку західних партнерів, адже це є не тільки запорукою нашої перемоги у війні, але і інструментом переходу України на матеріально-технічні стандарти НАТО та збільшення кількості військових, які вміють нею володіти. Крім того, Україні варто брати активну участь у програмі технологічного співробітництва збройних сил країн НАТО, асоційованим членом якої вона стала у липні цього року. Це дозволить долучатись до розробки нових стандартів і збільшувати довіру Альянсу⁵⁶.

3. **Двосторонні оборонні угоди vs членство в НАТО.** Підписання двосторонніх оборонних угод із європейськими країнами розглядається як одна з опцій досягнення довгострокової безпеки України. Досвід інтеграції Швеції та Фінляндії до Альянсу показує, що наявність двосторонніх оборонних угод із партнерами та вступ до НАТО не є взаємовиключним, тож підписання таких угод не може і не має виключати з порядку денного інтеграцію України до НАТО. На додачу, Україні варто взяти в розробку ідею отримання тимчасових гарантій безпеки від партнерів на період від

⁵⁵ Кандидат-check: де Україна перебуває у виконанні семи рекомендацій ЄС щодо кандидатства. Центр «Нова Європа», 17 серпня 2022. <https://bit.ly/3KMaMFY>

⁵⁶ Україна долучиться до розробки нових стандартів НАТО — Зеленський. Суспільне новини, 12 липня 2022. <https://suspilne.media/259887-ukraina-dolucitsa-do-rozrobki-novih-standartiv-nato-zelenskij/>

подачі заявки до членства, за зразком гарантій, які Швеції та Фінляндії надали Велика Британія та країни Північної Європи.

4. Партнерства поза НАТО. Курс на членство в Альянсі не має виключати співпрацю з європейськими країнами в рамках інших безпекових форматів. Зокрема, тісна взаємодія із державами-членами ЄС та НАТО у рамках формату «Рамштайн» може сприяти більш охочому включенню України до євроатлантичної спільноти у майбутньому. Крім того, промоутерами України в НАТО могли би стати Велика Британія, Польща та Литва. Україна могла би наповнювати «Українсько-британсько-польський трикутник» та «Люблінський трикутник» євроатлантичним порядком денним (впровадження окремих проєктів Альянсу), а тісна взаємодія з цими країнами могла б сприяти рівню готовності України до членства в НАТО.

5. Адвокатувати важливість України для Альянсу. Наразі Україна здобуває унікальний бойовий досвід, а дії українських військових та командування здобули визнання та захоплення багатьох за кордоном. Після перемоги Україні потрібно буде активно комунікувати Альянсу, що країна є безцінним потенційним кандидатом для НАТО, який продемонстрував не тільки здатність протистояти агресору (Росії!) і застосовувати знання, отримані від натівських інструкторів, але і надзвичайно швидко опановувати нові озброєння. У момент, коли відкриється політичне вікно можливостей для вступу в НАТО, Україні необхідно буде залучити до адвокації усі зацікавлені сторони: уряд, парламент, експертну спільноту, громадянське суспільство, як це було у процесі отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС.

6. Особливий фокус партнерства. Незважаючи на великий досвід протидії гібридним та кіберзагрозам з 2014 року, Україна не змогла закріпити за собою цей напрям співпраці з Альянсом – ініціативу перехопила Фінляндія. Крім того, Швеція та Фінляндія змогли запропонувати НАТО геостратегічні переваги від свого вступу – вихід до Балтійського моря. Після деокупації південних територій фокус на чорноморській безпеці може стати візитною карткою та нішевим напрямком співпраці України з НАТО. Для цього Україні потрібно буде адвокатувати важливість розробки чорноморської стратегії Альянсу, брати активну участь у процесі планування операцій, а також ініціювати навчання у Чорному морі за тематикою Статті 5 Вашингтонського договору.

7. Стратегічна політика замість кризового менеджменту. Під час війни Україна отримала безпрецедентні інструменти підтримки від держав-членів НАТО: надання озброєнь та обмін розвідданими (який хоч і був передбачений ЕОР, але став більш поглибленим через вторгнення Росії). Україні варто спробувати переконати Альянс зберегти наявні кризові інструменти і після війни, обґрунтовуючи це тим, що вони можуть стати свого роду інвестиціями у підготовку нового члена Альянсу. Подальший перехід України на натівське озброєння та поглиблений обмін розвідданими сприятимуть утвердженню миру, зміцненню довіри та розвитку сумісності між Україною та НАТО.

8. Послідовна політика щодо НАТО. З метою забезпечення стабільної підтримки з боку держав-членів Альянсу у питанні вступу України до НАТО, після війни Україні самій необхідно буде виробити стале бачення щодо шляхів забезпечення власної безпеки та послідовну політику щодо НАТО. Незважаючи на те, що курс на членство в Альянсі закріплений у Конституції, повномасштабне вторгнення Росії показало, що Україна все ж може ставити рух до НАТО під сумнів.

9. Ділитись унікальним досвідом із партнерами. Після завершення війни Україні варто розвивати більш амбітні відносини з Альянсом та не тільки вчитись, але і ділитись з партнерами власним досвідом (як це роблять Швеція та Фінляндія), який українські військові здобули під час вторгнення Росії. Йдеться про унікальний досвід ведення війни та застосування натівської зброї в умовах повномасштабної війни зі співмірним або сильнішим супротивником.

10. Без ПДЧ. Швидкий вступ Швеції та Фінляндії створив прецедент, коли нові держави-члени вступили до Альянсу, оминувши етап ПДЧ. З огляду на набутий бойовий досвід та збільшення матеріально-технічної взаємосумісності з Альянсом, Україна могла би шукати нові креативні шляхи приєднання до НАТО, зокрема без виконання ПДЧ.

11. Сталі двосторонні відносини з державами-членами. Вето Туреччини щодо вступу Швеції та Фінляндії до НАТО вкотре продемонструвало необхідність забезпечення сталих та довірливих стосунків із партнерами напередодні початку процедури вступу до НАТО та/або ЄС. З огляду на те, що рішення в обох спільнотах ухвалюються консенсусом, Україні варто убезпечити себе шляхом вирішення (принаймні часткового) двосторонніх чутливих питань заздалегідь, щоб не стати їх заручницею у процесі інтеграції.

12. Повоєнна підтримка військових та ветеранів. До повномасштабного вторгнення відтік кваліфікованих кадрів, які проходили тренування натівських інструкторів, знали іноземну мову та були ознайомлені з процедурами роботи з натівськими документами, був однією із причин повільного впровадження стандартів НАТО. Наразі серед військових, які опановують зброю західного зразка та набувають реальний бойовий досвід, багато добровольців, які після війни повернуться до цивільного життя. У майбутньому, щоб утримати кваліфікованих фахівців, держава повинна буде створити належні умови для військових та усунути проблеми, через які військові звільнялись із армії ще до повномасштабної війни. Крім цього, МОУ та ГШ ЗСУ варто встановити співпрацю із органами НАТО, які допомагають арміям держав-членів досягти цілей рекрутингу та утримання особового складу⁵⁷.

⁵⁷ Йдеться про Спеціальну групу НАТО з питань людських факторів та медицини (Human Factors and Medicine task group), яка входить до Організації НАТО зі здійснення наукових досліджень і розробки технологій (The Research and Technology Organisation (RTO) of NATO).

Використані джерела

1. Active Military Manpower (2022). Global Firepower 2022. <https://www.globalfirepower.com/active-military-manpower.php>
2. Analysis: Baltic Sea Heating Up as Friction Point Between U.S., NATO and Russia. USNI news, 25 April 2016. https://news.usni.org/2016/06/08/sweden_us_agreement
3. Bilateral cooperation. Government Offices of Sweden. <https://bit.ly/3AP7cGK>
4. Bilateral defence treaties with the United States: Not an alternative to NATO. Leo Michel, Finnish Institute of International Affairs, 10 April 2016. <https://www.fii.fi/en/publication/bilateral-defence-treaties-with-the-united-states?read>
5. EF EPI. EF English Proficiency Index 2021. <https://bit.ly/3cU1A6c>
6. Finland and Sweden Accession. NATO Parliamentary Assembly. <https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession>
7. Membership Action Plan (MAP) approved by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council. NATO, 24 April 1999. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27444.htm
8. Memorandum of understanding between the Government of the Republic of Finland and Headquarters, Supreme Allied Commander Transformation, as well as Supreme Headquarters Allied Powers Europe regarding the provision of host nation support for the execution of NATO operations/ exercises / similar military activity. <https://bit.ly/3RHgcEM>
9. Relations with Finland. NATO, Last updated: 05 Jul 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49594.htm
10. Relations with Sweden. NATO, Last updated: 06 Jul 2022. https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52535.htm
11. Statement by Denmark, Iceland and Norway on Finland and Sweden's decisions to apply for NATO membership. Statsministeriet, 16 May 2022. <https://bit.ly/3ARC5ub>
12. Stoltenberg: Finland and Sweden will be 'very much welcomed' if they decide to join NATO. CNN, <https://cnn.it/3RCBgMu>
13. Study on NATO Enlargement. NATO, 3 September 1995. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm
14. Sweden and Finland are on their way to NATO membership. Here's what needs to happen next. John R. Deni, Atlantic Council, 22 August 2022. <https://bit.ly/3ed6bR0>
15. Sweden would strengthen NATO with fresh thinking and an able force. John R. Deni, Atlantic Council, 18 May 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/sweden-would-strengthen-nato-with-fresh-thinking-and-an-able-force/>
16. The art of not taking sides, MONOCLE, 30 July 2022. <https://monocle.com/radio/shows/the-foreign-desk/448/>
17. The Case for Nordic and NATO Realism. Robert Skidelsky, Project Syndicate. 20 May 2022. <https://bit.ly/3wWih7G>
18. U.S. Security Assistance to Non-NATO Countries: The Swedish Case and Post-Communist Eastern Europe. Paul M. Cole, RAND, 1992. <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2009/N3327.pdf>
19. UK agrees mutual security deals with Finland and Sweden. BBC, 11 May 2022. <https://www.bbc.com/news/uk-61408700>

20. Ukraine lures Russian missiles with decoys of U.S. rocket system. The Washington Post, 30 August 2022. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/30/ukraine-russia-himars-decoy-artillery/>
21. Геополітичні орієнтації жителів України: результати телефонного опитування, проведеного 6-20 липня 2022 року, КМІС, 29 липня 2022. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1125&page=1>
22. Двері НАТО відкриваються: що змінює для України вступ Фінляндії та Швеції до Альянсу. Європейська правда, 17 травня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/17/7139534/>
23. Замінник членства в НАТО: фінська модель? Чарлі Салоніус-Пастернак, Центр «Нова Європа», 2015 рік. <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Ukrayina-y-NATO-.Diagnostyka-partnerstva.pdf>
24. Запровадження стандартів та інших керівних документів НАТО. Міністерство оборони України, 15 грудня 2021 року. <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html>
25. Збройні сили України переходять на зброю НАТО – Кулеба. Суспільне, 26 квітня 2022. <https://bit.ly/3ATZGdv>
26. Інтерв'ю з Елізабет Броу, Старшою науковою співробітницею відділу зовнішньої та оборонної політики Американського інституту підприємництва, 2 вересня 2022.
27. Кандидат-check: де Україна перебуває у виконанні семи рекомендацій ЄС щодо кандидатства. Центр «Нова Європа», 17 серпня 2022. <https://bit.ly/3KMaMFY>
28. Коментар Матті Песу, Старшого наукового співробітника Фінського інституту міжнародних відносин.
29. Маршрут до членства. Чому Україні варто запропонувати дорожню карту для вступу до НАТО? Альона Гетьманчук, Сергій Солодкий, Маріанна Фахурдінова, Центр «Нова Європа», 7 червня 2021. <https://bit.ly/3gkZeeM>
30. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України. <https://bit.ly/3RDOM2j>
31. Перспективні напрямки розвитку тристоронньої співпраці у форматі Україна – Велика Британія – Польща з урахуванням національних інтересів і затверджених зовнішньополітичних пріоритетів України. Альона Гетьманчук, Сергій Солодкий, Центр «Нова Європа», серпень 2022. <https://analytics.intsecurity.org/ua-uk-pl-trilateral-cooperation/>
32. Путін заявив, що РФ не має проблем щодо вступу Фінляндії та Швеції до НАТО, але пригрозив реакцією у відповідь. ТСН, 16 травня 2022. <https://bit.ly/3qfQYle>
33. Росія програє Балтику: що змінить вступ до НАТО Фінляндії та Швеції. Європейська правда, 2 травня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/2/7138713/>
34. Стефанішина: Вікно для вступу України до НАТО може відкритися ще до завершення війни з Росією. Європейська правда, 29 серпня 2022. <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2022/08/29/7145770/>

35. У Раді Федерації РФ погрожують Фінляндії через її намір вступити до НАТО. Європейська правда, 6 квітня 2022. <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/04/6/7137335/>
36. Угода про заходи забезпечення безпеки Російської Федерації та держав-членів Організації Північноатлантичного договору. МЗС РФ, 17 грудня 2021. https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790803/
37. Україна долучиться до розробки нових стандартів НАТО — Зеленський. Суспільне новини, 12 липня 2022. <https://suspilne.media/259887-ukraina-dolucitsa-do-rozrobki-novih-standartiv-nato-zelenskij/>
38. Україна і стандарти НАТО. Що зроблено за президентства Зеленського? Альона Гетьманчук, Маріанна Фахурдінова, Центр «Нова Європа», 5 квітня 2021 року. <https://bit.ly/3mosT8N>
39. Україна-НАТО. Що після посиленого партнерства? Альона Гетьманчук, Центр «Нова Європа», 29 липня 2020. http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_Ukr_NATO_ukr.pdf
40. Участь України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під проводом Альянсу, Силах реагування НАТО та навчаннях. Місія України при НАТО, 16 червня 2021 року. <https://bit.ly/3etpYf5>
41. Фінансування та поштовх до реформ: що дасть Україні статус кандидата на членство в ЄС. Маріанна Фахурдінова, Центр «Нова Європа», 12 травня 2022. <https://bit.ly/3FSz8f7>
42. Чисельність ЗСУ і витрати на утримання в 2021 році. Ukrainian Military Pages, 18 лютого 2021. <https://bit.ly/3cOh7En>
43. Чому військовослужбовці звільняються з армії? Фонд «Повернись живим», 10 червня 2021 року. <https://bit.ly/3KNYb1S>

© Центр «Нова Європа»

Автор:

Маріанна Фахурдінова

Центр «Нова Європа»
Київ

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Центр «Нова Європа»

Е-пошта: info@neweurope.org.ua

<http://neweurope.org.ua/>